

Nr 170.

Af herr **Nordström**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af expropriationslagstiftningen i visst syfte.

I våra dagar pågår en oafslutlig äflan att tillgodogöra sig den obegagnade kraften vid våra större vattenfall genom anläggning af elektriska kraftstationer för att medelst elektriska ledningar på närmare eller fjärrare afstånd tillhandahålla industrien och näringarne nödig drifkraft. I och för sig är ju detta en glädjande företeelse, som förtjänar uppmuntran. Men saken har en skuggsida, som jämväl måste beaktas. Inom den valkrets, som jag har den äran representera, har Kraftaktiebolaget Gullspång—Munkfors anlagt en kraftstation vid Gullspång. För att bereda sig säkrare och jämnare vattentillgång, har man anlagt fördämningar vid Skagerns utlopp vid Warsundet och vid Gullspång för att därigenom höja Skagerns vattenyta, som sålunda skall bilda reservoar för vattenverket vid Gullspång. Skagern är en jämförelsevis stor sjö, sträckande sig inom Västergötland, Värmland och Närke med långsluttande stränder särskildt inom Värmland. För att värdera den skada, som uppkommer genom uppdämningen, hölls på hösten 1909 laga syn. Nu är att märka, att dessa lågmarker omkring sjöns stränder äro utaf ovanligt bördig beskaffenhet, som under vanliga förhållanden lämnat ett stort antal småbönder sin utkomst. Då jordägarna icke kunde låta sig nöja med den af laga syn skedda uppskattningen, så uppstod process, men då småbrukarne saknade förmåga och resurser att på ett tillfredsställande sätt försvara sina rättigheter, så förlorades processen. Man kunde likväl inte låta sig nöja med detta utslag, utan vädjade till hofrätten, men helt nyligen har hofrättens dom fallit, som jämväl gått jordägarna emot. Det är upprörande att bevittna, att några hundra sträfsamma och idoga småbrukare på detta sätt formligen drifvas ifrån gård och grund. Eljest går ju vår tids sträfvan ut på

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 68 Häft. (Nr 170—171.) 1

att skapa egna hem och att motverka emigrationen genom att bereda bättre utkomst och en tryggad tillvaro för vår försakande, laglydiga landtbefolkning. Här handlar man stick i stäf emot dessa sträfvanden.

Vid kraftledningarnes framdragande måste jord afträdas till den 10 à 11 meter breda gata, där ledningarne blifvit uppsatta. Härvid gick bolaget till väga på ett sätt, som knappast kan nämnas vid sitt rätta namn. Man utsände först en tjänsteman, som skulle utstaka linjen och uppgöra om skälig ersättning för den afträdda marken. Denne fullgjorde sitt uppdrag och föreslog bland annat en ersättning af 1 krona 50 öre per år och stolpe under koncessionstiden. Häri hade åtminstone legat någon rättvisa, ehuru det är en väsentlig skillnad, om ledningen framdragits genom växtlig skogsmark, sterila hagmarker eller bördig åkerjord. Denna värdering föll emellertid icke vederbörande i smaken, utan slopades hela förslaget. Sedermera utsändes andra underhandlare, som förespeglade allmänheten, att det endast var fråga om en smal lina, där ledningen skulle framdragas, och förmådde en hel del godtroget folk att underskrifva ett slags kontrakt, däri dessa förbundo sig att afträda den nödiga jorden mot en ersättning af från 1 krona 50 öre upp till 40 kronor per stolpe under de 40 koncessionsåren. Andra förbindelser, såsom rättighet för bolaget att fälla och undanskaffa sådana träd utom den upphuggna gatan, som möjligen kunna vara till hinder för kraftledningen, kan jag här förbigå. Emellertid fastnade icke alla på den utlagda kroken, utan expropriation måste tillgripas. Man hade ännu icke klart för sig bolagets intentioner, utan då expropriationsnämnd skulle väljas för den del af ledningen, som är belägen inom Hofva tingslag, så förmåddes bönderna att ingå på att endast fem ledamöter invaldes i nämnden, hvaraf de tre representerade bolagets och de två jordägarnes intressen. Då expropriationsnämndens värdering icke kan öfverklagas, så kan man lätt tänka sig utgången. Dessförinnan och ett år innan bolaget erhållit koncession på anläggningen, hade detta tagit sig före att nedhugga ståndskogen uti den utstakade skogsgatan. Detta kallas i dagligt tal för stöld, men benämnes i lagen för olofflig skogsåverkan. Men detta generade icke bolaget. För att värdera skadan af denna oloffliga skogsåverkan utsände bolaget en jägmästare för att uppskatta densamma. Såsom ett drastiskt exempel på skogstjänstemannens sakkunskap eller hvad man nu vill kalla det, kan nämnas, att å en skogsteg, som tillhör 1 mantal Höglunda, där den nedhuggna gatan har en längd af omkring 380 och en bredd af 11 meter beväxt med 30 à 40 årig vacker ungskog, där värderades skadan till 3, *säger tre*, kronor. Jag

har låtit räkna och mäta stubbarna efter de nedhuggna träden, som uppgå till öfver 600 stycken med en diameter varierande mellan 2½ och 10 tum. En sådan värdesättning låter ju fast otrolig, men jag kan styrka riktigheten med jägmästarens eget utlåtande. Vid den där-efter företagna besiktningen af expropriationsnämnden befanns marken betäckt med kvartersdjup snö. Huruvida en sådan besiktning kan anses laglig, det öfverlämnar jag till herrar jurister att bedöma. Emellertid har kraftbolaget sökt och erhållit inteckning uti de fastigheter, hvaröfver kraftledningarna blifvit dragna i och för desammas bestånd under koncessionstiden, och detta utan att jordägarne ens blifvit hörda. Huru detta varit möjligt är för mig ofattligt, men det ser ut, som om bolaget hade privilegium på att handla huru godtyckligt som helst. Det är ett betydande antal jordägare, som här blifvit kränkta i sin ägande- och dispositionsrätt till marken genom bolagets handlingssätt. Då allmänheten slutligen fick ögonen öppna för bolagets sätt att gå till väga, så blef harmen och förbittringen allmän. För att blidka denna allmänhet, utsändes då en rundskrifvelse af följande lydelse:

»Lidköping i maj 1909.

S. H. T.

På förekommen anledning tillåta vi oss härmed ytterligare lämna följande meddelande till markägare vid oss tillhöriga kraftledningar.

Uppgörelser och värdering af mark för ledningarna uppdrogs från början till en *särskild ingenjörbyrå* i Malmö, som företedde goda rekommendationer beträffande dylika arbeten, som åtog sig hela förrättningen emot viss ackordssumma i ett för allt.

Sedan byrån aflämnat af densamma upprättade kontrakt, visade sig dessa vara ganska ojämna och i många fall för lågt värdesatta, hvarför klagomål uppstodo, hvadan bolaget redan länge beslutat att låta göra en omvärdering.

Denna omvärdering, som förut ej medhunnits, kommer att göras instundande sommar, hvarefter reglering af ersättningarna kommer att ske enligt nya värderingen.

Kraftaktiebolaget Gullspång-Munkfors.»

Nu kan väl med fog ifrågasättas: hvad hade denna ingenjörsfirma egentligen med jordägarne att skaffa? Emellertid har den sålunda utlofvade omvärderingen ännu icke blifvit gjord den dag, som i dag är. Jo, en del beskedliga jordägare ha verkligen låtit sig duperas, blifvit erbjudna och jämväl mottagit en spottstyfver, men som icke närmelsevis motsvarar den förlust, som de i verkligheten lidit. Andra jordägare däremot ha icke ens blifvit åtsporda och icke heller uppburit ett enda öre hvarken förr eller senare. Däremot ha några få, som icke blifvit kallade till val af expropriationsnämnd, tilltvingat sig ganska afsevärda belopp, detta naturligtvis för att kraftbolaget ej skulle riskera att behöfva kalla en ny expropriationsnämnd.

Det skulle bli för vidlyftigt att uppräknat alla de oegentligheter, hvartill kraftbolaget gjort sig skyldigt, men jag skall med nöje stå till tjänst, ifall det utskott, som kommer att förbereda motionen, vill göra mig den äran och inhämta de upplysningar, som jag till äfventyrs kan meddela.

Bolaget arbetar till större delen med lånta medel. Å ena sidan har man ådagalagt det mest vanvettiga slöseri och å andra sidan det mest oresonliga prejeri. Det gäller här närmast Kraftaktiebolaget Gullspång—Munkfors; men hvad som sker i dag här kan upprepas i morgon där. Därför gäller det ett viktigt riksintresse, som kräfver lagstiftningens snara mellankomst.

På grund af det anförda hemställer jag,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes så skyndsamt som möjligt och helst före nästa års riksdag låta utarbета och framlägga förslag till sådan ändring uti expropriationslagen och författningen rörande laga syn, att den enskildes och allmänhetens rätt bättre skyddas gentemot missbruk af den beskaffenhet, som jag här ofvan skildrat.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 27 januari 1911.

Sten Nordström.